

MATERIAŁY WAĆŁAWA SZYMANOWSKIEGO
(1895-1965)
(III-161)

Wacław Szymanowski urodził się 14 kwietnia 1895 roku w Monachium w Bawarii, jako syn artysty rzeźbiarza i malarza Wacława Szymanowskiego i Gabrieli z Turnerów.

Gimnazjum ukończył w Krakowie w 1913 r. W latach 1913 studiował na wydziale elektro–mechanicznym Politechniki w Monachium, matematyczno–przyrodniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie oraz na politechnice w Wiedniu.

W Wiedniu wstąpił do Polskiej Partii Socjal–Demokratycznej i został sekretarzem organizacji wiedeńskiej PPSD. W 1918 roku wrócił do kraju i kontynuował studia na Uniwersytecie Jagiellońskim. Brał też aktywny udział w pracy politycznej, m. in. w Zjeździe Połączeniowym SDKPiL i PPS – Lewicy w 1918 roku.

W latach 1919–1921 odbywał służbę wojskową. Po demobilizacji wyjechał do Wiednia na studia, które ukończył w 1923 r. z dyplomem inżyniera elektryka.

W latach 1923–1926 pracował jako inżyniera elektryk w austriackich i niemieckich firmach elektrotechnicznych.

W 1926 roku wyjechał do USA, gdzie pracował jak robotnik – praktykant w Zakładach Forda w Detroit. W rok później Wacław Szymanowski rozpoczął pracę naukowo – dydaktyczną na Uniwersytecie w Michigan w Ann Arbor, gdzie w 1929 roku uzyskał dyplom doktora za pracę naukową w dziedzinie fizyki technicznej: *A Rapid Method for Predistorting The Distribution of Daylight in Buildings*. Dyplom ten był nostryfikowany w 1932 roku na Uniwersytecie Warszawskim jako doktorat filozofii w zakresie fizyki.

Po uzyskaniu dyplomu Wacław Szymanowski rozpoczął pracę naukową w Instytucie Patologii Melona West Penn w Pittsburgu. Opublikował szereg prac, zaliczanych do czołowych amerykańskich prac naukowych z dziedziny biofizyki.

W 1931 roku, po śmierci ojca, wrócił do kraju. W 1932 roku ożenił się z Zofią z Mrozowskich, córką wydawcy i współwłaściciela „Kurier Warszawskiego”.

Do 1934 roku był doradcą w Zakładach Ostrowieckich. Równocześnie pracował naukowo w Zakładzie Fizyki Doświadczalnej Uniwersytetu Warszawskiego. W tym czasie ogłosił kilka prac z dziedziny fluorescencji m. in. *The Biologic Action of Ultrahigh Frequency Current* w 1932 r. i zbudował jeden w pierwszych w świecie fluorometrów.

Na zaproszenie uczonych radzieckich, Wacław Szymanowski wyjechał w roku 1934 do ZSRR, gdzie po wygłoszeniu szeregu odczytów został mianowany profesorem i zaangażowany jako kierownik Oddziału Biofizyki w Instytucie Badań Fizjologicznych Narkomprosa w Moskwie; był też konsultantem Instytutu Fizyki Akademii Nauk ZSRR.

Po powrocie do kraju w 1937 roku, Wacław Szymanowski został doradcą, a następnie kierownikiem Oddziału Aparatów Elektromedycznych, podległego ZUS.

W 1939 roku wyjechał do USA jako przedstawiciel strony polskiej w celu zapoznania się z produkcją lamp rentgenowskich w Zakładach Westinghouse. W Stanach Zjednoczonych zastał go wybuch wojny. Nie mogąc wrócić do kraju podjął pracę w laboratoriach badawczych Westinghouse. Następnie Uniwersytet w Pittsburgu powierzył mu stanowisko profesora i kierownika Katedry Fizyki oraz dyrektora Obserwatorium Sejsmologicznego. W USA ogłosił kilka prac naukowych. Związał się z grupą postępowej inteligencji polskiej w USA, która prowadziła walkę polityczno – propagandową o Polskę Ludową.

W 1946 roku Wacław Szymanowski przyjechał do kraju na zaproszenie Rządu Polskiego. Został profesorem fizyki na Uniwersytecie Wrocławskim. Prowadził też ożywioną działalność dydaktyczną, organizatorską i polityczną na Ziemiach Odzyskanych.

W 1947 roku został posłem na Sejm PRL, a w 1948 roku powołano go na stanowisko Ministra Poczty i Telegrafów. Jako Minister zajął się radiofonizacją i telefonizacją wsi,

rozwojem szkolnictwa wszystkich szczebli w zakresie łączności, zorganizował resortową Radę Naukową przy Ministrze Łączności.

W tym samym czasie Waław Szymanowski objął stanowisko kierownika Katedry Fizyki Ogólnej Politechniki Warszawskiej. Jednocześnie pełnił funkcję dyrektora Głównego Instytutu Fizyki Technicznej.

W 1956 roku Waław Szymanowski zrezygnował ze stanowiska Ministra Łączności i poświęcił się pracy dydaktyczno – naukowej na Politechnice Warszawskiej. Prowadził prace eksperymentalne z zakresu elektroluminescencji i półprzewodnictwa materiałów wysokoodpornych z zastosowaniem w elektrofotografii. Był promotorem szeregu prac doktorskich i habilitacyjnych z zakresu fizyki.

Prace Waław Szymanowski z elektrofotografii były kilkakrotnie wyróżniane, m. in. przez Ministra Obrony Narodowej. Waław Szymanowski był autorem i współautorem wielu patentów uzyskanych przez Katedrę Fizyki Ogólnej „A” Politechniki Warszawskiej w latach 1961 – 1965. Pod jego kierunkiem opracowano i zbudowano prototypy pierwszych oryginalnych aparatów elektrofotograficznych i elektrograficznych (aparaty „Piast”, „Rzepicha”, „Chrobry, dalekopis elektronowy).

Jako jeden z organizatorów Polskiego Towarzystwa Cybernetyki był pierwszym przewodniczącym okręgu warszawskiego tego towarzystwa.

Za prace naukowe, polityczne i społeczne by odznaczony Orderem Sztandaru I Klasy, Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski z Gwiazdą, Wielką Wstęgą Orderu Białego Lwa CSRS, Medalem 10 - lecia PRL.

Zmarł 15 stycznia 1965 roku w Warszawie.

Materiały Waława Szymanowskiego w rozmiarze ok. 0,40 m.b. zostały przekazane jako dar do Archiwum PAN w latach 1966 – 1967 przez żonę Zofię Szymanowską.

W trakcie porządkowania spuściznę podzielono na 6 grup.

Grupa I – materiały twórczości naukowej dzieli się na następujące podgrupy: A. prace, artykuły, przedmowy; B. referaty, przemówienia; C. recenzje; D. patenty; E. tłumaczenia; F. materiały warsztatowe.

Prace, artykuły, referaty dotyczące głównie zagadnień z dziedziny fizyki. Kilka referatów związanych ze sprawami gospodarczymi umieszczono w jednej jednostce (j.a. 17) i opatrzone aneksem. Uszeregowano je wg. alfabetu. Podgrupę recenzji tworzą 4 recenzje prac doktorskich i habilitacyjnych, przygotowanych pod kierunkiem W. Szymanowskiego w Katedrze Fizyki Ogólnej „A” Politechniki Warszawskiej. Podgrupę materiałów warsztatowych stanowią głównie notatki, wykresy i wypisy z literatury technicznej.

Grupa II – materiały działalności zawodowej, organizacyjno – naukowej i politycznej, podzielono na 3 podgrupy: A. materiały działalności naukowej; B. materiały działalności organizacyjno – naukowej; C. materiały działalności politycznej. Materiały działalności zawodowej to sprawozdania z prac nad zastosowaniem ultradźwięków (j.a. 24) i sprawozdania z prac, wykonanych w Katedrze Fizyki Ogólnej „A” (j.a.25). na podgrupę materiałów działalności organizacyjno – naukowej składają się notatki o Głównym Instytucie Fizyki i notatki w sprawie rozwoju cybernetyki w Polsce. Materiały umieszczono chronologicznie wg dat powstania. Materiały działalności politycznej stanowi projekt telegramu do premiera rządu londyńskiego Stanisława Mikołajczyka i memoriał przesłany na ręce wiceprzewodniczącego PKWN Wandy Wasilewskiej.

Grupa III składa się z materiałów biograficznych twórcy spuścizn, z których wymienić należy auto życiorys, umowy o prace i umowy autorskie, bibliografię prac. W

grupie tej znajdują się odznaczenia. Grupę zamyka album i fotografie luźne z pobytu Ministra Poczt i Telegrafów Czechosłowacji w Polsce, zdjęcia rodzinne W. Szymanowskiego, a także zdjęcia ukazujące twórcę spuścizny przy pracy (j.a. 31).

Grupa IV to korespondencja. Podzielono ją na wychodzącą (j. 32) i wpływającą (j. 33), nadano jej układ alfabetyczny wg nazwisk odbiorców i nadawców, opatrzone aneksami.

Grupa V – materiały o twórcy spuścizny. Na te grupę składają się recenzje pracy Szymanowskiego, napisane przez B. Karczewskiego i K. Leibler – umieszczone w jednej jednostce; życiorys W. Szymanowskiego napisany przez żonę Zofię Szymanowską i W. Zalewską, artykuły o twórcy spuścizny z prasy, kondolencje, nekrologii.

Materiały osób obcych tworzą grupę VI. Są to: prace habilitacyjne i rozprawy doktorskie, opatrzone aneksem, referaty ze Zjazdu Fizyków polskich i Kongresu Nauki Polskiej.

Źródła i bibliografia

1. *Materiały Wacława Szymanowskiego*, Archiwum PAN, sygn. 161, j.a. 29, 37
2. *Wielka Encyklopedia Powszechna*, PWN, t. XI, Warszawa 1968, str. 291.

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

	Pozycja inwentarza
I. Materiały twórczości naukowej	1 - 23
A. Prace, artykuły, przedmowy	1 - 8
B. Referaty, przemówienia	9 - 18
C. Recenzje	19
D. Patent	20
E. Tłumaczenia	21
F. Materiały warsztatowe	22 - 23
II. Materiały działalności zawodowej, organizacyjno – naukowej, politycznej	24 – 28
A. Materiały działalności zawodowej	24 – 25
B. Materiały działalności organizacyjno – naukowej	26 – 27
C. Materiały działalności politycznej	28
III. Materiały biograficzne	29 - 31
IV. Korespondencja	32 - 33
V. Materiały o twórcy spuścizny	34 - 37
VI. Materiały osób obcych	38 – 40
Aneksy	1 - 5

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ

A. Prace, artykuły, przemowy

1. Kserografia

Praca,

1955, rkp., masz., odbitki kserograficzne, l., k. 46

2. *Applications of Pressed Powder Methods to Investigations of Infrared Absorption Spectra of Solids*,

Praca zbiorowa

1958, masz., l., k. 8

3. *Elektrofotografia*
Praca zbiorowa pod kierunkiem W. S.
1965, masz., l., k. 280
4. *Promieniowanie podczerwone*
Artykuł
Po 1960, masz., druk., l., k. 8
5. *Gospodarka USA w latach 1776 – 1865*
Artykuł
B.d., masz., l., k. 18
6. *Problem budowy liniowego akceleratora elektronów*
Artykuł
B.d., rkp., masz., l., k. 10
7. *Report on the research investigations which could be made with the available supersonic oscillator*
Artykuł
B.d., masz., l., k. 3
8. Z. Kamiński, *Fizyka dla kandydatów na wyższe uczelnie techniczne*
Przedmowa
1964, masz., l., k. 7

B. Referaty, przemówienia

9. *Zastosowanie metod prasowych zawieszin do badania w podczerwieni*
Referat
1957, rkp., masz., l., k. 10
10. *Automatyzacja dziurkowania w systemie maszyn analityczno – statycznych*
Referat
B.d., masz., l., k. 10
11. *Elektronika*
Referat
B.d., masz., l., k. 4
12. *Pewne przykłady cyfrowego przetwarzania informacji*
Referat
B.d., masz., l., k. 52
13. *Ultradźwięki*
Referat
B.d., rkp., masz., l., k. 10
14. *Ultradźwięki przed wojną a obecnie*
Referat
B.d., masz., l., k. 3

15. *Zagadnienia siły roboczej w Resorcie Poczty i Telegrafów oraz styl pracy kierownictwa*
Referat
B.d., rkp., masz., l., k. 6
16. *Zagadnienia światopoglądowe i metodologiczne w fizyce polskiej*
Referat
B.d., masz., l., k. 7
17. *Sprawy gospodarcze oraz polonijne w USA*
Referaty
1947, b.d., masz., j. ang., pol., l., k. 91, aneks 1
18. *Odsłonięcie tablicy pamiątkowej profesora Wiktora Biernackiego*
Przemówienie
B.d., masz., l., k. 4

C. Recenzje

19. Marciniak S., *Przepuszczalność promieniowania optycznego przez części okładkowe oka – filtry ochronne*;
Ostrowski P., *Aparatura do fotoelektrycznej rejestracji widma Ramana*;
Stronczak W., *Materiały kserograficzne*;
Zawisławski Z.: *Badania niektórych parametrów procesu elektrofotograficznego*
Recenzje
B.d., masz., k. 21

D. Patent

20. *Method of Determining the Elastic Constants of Glass seria Nr 543, 717*
Patent
B.d., masz., l., k. 32

E. Tłumaczenie

21. Arthur von Hippel, *Wiedza o cząsteczkach i inżynieria molekularna*
Tłumaczenie
1958, rkp., masz., l., k. 125.

F. Materiały warsztatowe

22. *Notatnik podręczny, wykresy, notatki, wypisy z literatury technicznej*
B.d., rkp., l., k. 58
23. *Notatki sporządzone w USA, dotyczące stosunków polsko – rosyjskich*
B.d., rkp., l., k. 7

II. MATERIAŁY DZIAŁALNOŚCI ZAWODOWEJ, ORGANIZACYNO-NAUKOWEJ I POLITYCZNEJ

A. Materiały działalności zawodowej

24. *Zastosowanie ultradźwięków do dyspergowania lakierów magnetycznych*
Sprawozdanie z prac
1959, masz., rys., l., k. 111

25. Elektryfikacja taśm filmowych
Sprawozdanie z pracy przeprowadzonej przez Katedrę Fizyki Ogólnej
„A” Politechniki Warszawskiej na zlecenie Filmowego Ośrodka
Doświadczalno– Usługowego
B.d., masz., fotografie, l., k. 46

B. Materiały działalności organizacyjno – naukowej

26. Główny Instytut Fizyki
Notatka
1952, masz., l., k. 4
27. Memoriał w sprawie rozwoju cybernetyki w Polsce
1959, masz., l., k. 10.

C. Materiały działalności politycznej

28. Projekt telegramu do premiera rządu londyńskiego Stanisława Mikołajczyka
przebywającego w Moskwie.
Memorandum for The Polish Committee of National Liberation przesłane na ręce
wiceprzewodniczącej PKWN Wandy Wasilewskiej
1944, masz., l., k. 9

III. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE

29. Auto życiorys i relacja W.S. z lat 1918 – 1920, bibliografia prac, umowy
Autorskie
1943 – 1959, rkp., masz., l., k. 23
30. Nominacje, powołania, odznaczenia, umowy o pracę
1938 – 1961, masz., l., k. 18
31. Album i fotografie luźne
1908 – 1964, l. 56

IV. KORESPONDENCJA

32. Korespondencja wychodząca
1942 – 1964, rkp., masz., l., k. 29, zob. aneks 2
33. Korespondencja wpływająca
1928 – 1965, rkp., masz., l., k. 90, zob. aneks 3

V. MATERIAŁY O TWÓRCY SPUŚCIZNY

34. Artykuły w gazetach i wycinki prasowe o W.S.
1948 – 1963, druk., l., k. 49
35. Karczewski B., *Recenzja „Fizyki” cz. I Wacława Szymanowskiego*
Leibler K., *Recenzja „Fizyki” cz. I Wacława Szymanowskiego*
1964, masz., l., k. 4

36. Kondolencje i nekrologi
1965, masz., druk., l., k. 20
37. Szymanowska Zofia, Zalewska W. *Życiorys Wacława Szymanowskiego*
1965, masz., l., k. 7.

VI. MATERIAŁY OSÓB OBCYCH

38. XIII Zjazd Fizyków Polskich
Streszczenia referatów
1950, masz., k. 28
39. I Kongres Nauki Polskiej
Referaty
1951, masz., k. 161
40. Prace obce
1955 – 1964, masz., l., k. 138, zob. aneks 4.

ANEKS 1

- J. 17. Referaty dotyczące spraw gospodarczych oraz polonijnych w USA
Drogi rozwojowe kapitalizmu amerykańskiego.
Międzynarodowa sytuacja gospodarcza i plan Marshalla.
The Polish Constitution of the Third May 1791.
Szkic dróg rozwojowych kapitalizmu amerykańskiego.
Vital Customs Distinguishing the Polish Group From Americans and Significant Factors Hindering Mutual understanding.

ANEKS 2

- J. 32. Korespondencja wychodząca
Academie des Sciences a Paris, 1956, l. 2.
Army Service Forces, 1945, l. 1.
Boswell H. R., 1946, l. 2.
Burnham J., 1945, l. 2.
Cholewicki Stefan, 1963, rkp., l. 1.
Deutsche Gesellschaft für Photographie, 1964, l. 1.
Dienes G. J., 1944, l. 1.
Jaspert William, 1946, l. 2.
Kaczyński Zygmunt, 1942, l. 1.
Lange Oskar, 1945, l. 1.
Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1964, l. 1.
Podolski H., 1946, l. 1.
Sikorski Władysław, 1942, l. 1.
Telfair David, 1944, l. 1.
Tuwim Julian, 1943, l. 2.
Wydawnictwo Naukowo – Techniczne, 1964, l. 3.

ANEKS 3

- J. 33. Korespondencja wpływająca
Akademia Medyczna w Białymstoku, 1963, l. 1.

American Intitute of Physic, 1944, l. 1.
 The American Physical Society, 1944, l. 1.
 Army Service Fores, 1945, l. 1.
 Bakelite Corporation, 1944, l. 1.
 Centrala Zaopatrywania Instytucji Ubezpieczeń Społecznych, 1946, l. 1.
 Centralne Laboratorium Poligraficzne, 1959, l. 1.
 Corning Glass Works, 1944, l., 1.
 Deutsche Gesellschaft für Photographie, 1963 – 1964, l. 2.
 Falkowski Edward, 1944, l. 1.
 First Unitarian Church Pittsburgh, 1944, l. 2.
 Gebert Bolesław, 1946, l. 1.
 Główny instytut Górnictwa, Zakład Chemii Węgla, 1957, l. 1.
 Instytut de France, Academie des Sciences, 1956, l. 3.
 Institute for Research in Biography, 1952, l. 1.
 Instytut Fryderyka Chopina, 1949 – 1951, l. 4.
 The International Year Booh and Statesmen's Who's Who, 1953, l. 1.
 Jaspert William, 1944 – 1946, l. 5.
 Korycki Marcin, 1945, l. 2.
 Krupiński Bolesław, 1961, l. 1.
 Lange Oskar, 1946, l. 1.
 Lasoń Mieczysław, 1959, l. 1.
 Minister Łączności, 1958, l. 1.
 Minister Poczty Czechosłowacji, 1948, l. 1.
 Minister Oświaty, 1950, l. 2.
 Ministerstwo Przemysłu Ciężkiego, 1949, l. 1.
 Penzik A., 1944, l. 2.
 Plate Glass Company, Pittsburgh, 1944, l. 1.
 Politechnika Warszawska, Rektor, 1957 – 1964, l. 4.
 Politechnika Warszawska, Wydział Elektryczny 1963 – 1964, l. 2.
 Politechnika Poznańska, Katedra Napędów Elektrycznych, 1962, l. 1.
 Polska Akademia Nauk, Instytut Fizyki, 1959, l. 1.
 Polska Akademia Nauk, Ośrodek Bibliografii i Dokumentacji, 1960, l. 1.
 Polskie Towarzystwo Cybernetyczne, 1963 – 1964, l. 3.
 PZPR – Zakład Historii Partii, 1963, l. 2.
 Sheperd Raymond, 1939, l. 1.
 Sprague Electric Company, Massachusetts, 1945, l. 2.
 Strod A. J., 1944, l. 1.
 Szpotański Kazimierz, 1962, l. 1.
 Tuwim Julian, 1944, l. 1.
 Uniwersytet w Michigan, 1928, l. 1.
 Uniwersytet Wrocławski, Rektor, 1965, l. 2.
 Westinghouse Electric and Manufacturing Company, 1940 – 1944, l. 2.
 Wydawnictwo Naukowo – Techniczne, 1964, l. 1.
 Yiddisher Kultur Farband Center, 1945, l. 1.
 Złotowski Ignacy, ok. 1944, l. 1.
 Anonimy, 1944 – 1945, l. 2.
 List nieustalony, 1960, l. 1.

ANEKS 4

Góralczyk A., Olszewska I., Kujawski A., Zawistowski Z., *Badanie polietylenu i polichlorku winylu w podczerwieni metodą proszków prasowanych*, b.d.
 Jaszczun P., *Wpływ promieniowania podczerwonego na luminiscencje fofosu Zn – Mn*, b.d.
 Jędrzejewski J., *Podanie o zmianę tytułu przewodu doktorskiego*, 1964
 Matuła B., *Koagulacja zawiesin powietrznych ulepszonych generatorem aerodynamicznym*, 1955
 Moszczyńska B., *Widma ramanowskie CCl, SiCl, TiCl i ich zależność od temperatury*, b.d.
 Ostaszewicz E., *Badanie fluorescencji i halofosforanów wapnia aktywowanych antymonem i manganem*, 1959
 Strugański Z.; *Oddziaływanie mezonów Π – o pędzie $9 \frac{GeV}{c}$ z jadrami ksenonu*, 1964

Aneks 5

Załącznik. Druki:

Cholewicki Stefan, Jędrzejewski Jędrzej, Konwerska – Hrabowska Joanna, Kujawski Adam, Mendel Bogdan, Szymanowski Waław: *Fizyka*, t. I, 1965.

Chęcińska Maria Halina: *Własność półprzewodnikowe niektórych defektorów i emitetów promieniowania podczerwonego*, 1962.

Grzybowski Holm John: *stability Stude of A – C Power – Transmission Systems*, 1943.

Marciniak Stanisław: *Przepuszczalność promieniowania optycznego przez części oktaedrowe oka – filtry ochronne*, *Nasz Świat*, Nr 44, 1944.

Ostaszewicz Eudokia: *Własności luminiscencyjne siarczku cynku aktywowanego różnymi domieszkami*, *Postępy fizyki*, t. XVI, zeszyt 6, 1965.

Przybyłowa Janina: *Jakub Kazimierz Rubinkowski*, 1949.

Seismological Obserwatory Bulletin, Nr 3, 1934.

Seismological Obserwatory Bulletin, Nr 2, 1942.

Seismological Obserwatory Bulletin, Nr 4, 1944.

Szymanowski Waław: *A Rapid Method for Predisting the Distribution of Daylight in Buildings*, *Engineering Research Bulletin*, Nr 17, 1931.

Szymanowski Waław: *The Biologic Action of Ultrahigh Frequency Currents*, 1932.

Szymanowski Waław, *The Dielectric Constant and Absorption of Several Organic Fluids at. 1.82 m*, *Journal of Chemicals Physics*, t. I, 1933.

Szymanowski Waław: *The Cethal time of animals under the influence of short electric waves and its dependence an field intensity and wave Cength*, 1933.

Szymanowski Waław : *Rapid Determinations of Elastic Constans of Glass and Other Transparent Substances*, 1944.